

גליון
באר
הברכה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

קרח

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
וכן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימיל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1660 45th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2023

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד החלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פרשת קרח

- ב..... מאתך היא מנוחתם - ע"י האמונה חוסך מעליו כל מיני מחלוקת
- ו..... ולא יהיה כקרח וכעדתו - הרחק מן המחלוקת וביותר בראשיתה
- י..... שכרו על פי פעלו - עונש ושכר התלויים בענין המחלוקת
- יב..... כלי מחזיק ברכה - הברכה והפרנסה תלויים במידת ה'שלום'
- יג..... מקום נתבצר - לעולם לא אבדה תקוות בר ישראל מלשוב בתשובה
- טו..... ונחשב לכם - האיש הפשוט ייחשב ב'עבודתו' כעבודת כה"ג לפני ולפנים
- טז..... אכן שמע א-לוקים - הקב"ה שומע תפילת 'כל' פה וביותר בתפילת המנחה

פרשת קרח

בחוסר אמונה ובטחון. ואפרש שיחתי, כי הנה כל אדם הוא לעצמו ולפרנסתו, ומשמר על כבודו הרם והנישא כשומר על כתר המלך בכבודו ובעצמו... עתה, אם יבוא מאן דהו ויפגע בכבודו או יגע בפרנסתו, ואף אם רק 'נדמה' לו שכן היה הרי עליו לקנא קנאת ה' צבקות.... ומשם הדרך קרובה להדליק את האש הגדולה ולהבעירה בתבערת המחלוקת. ואילו היה מאמין באמונה שלימה שהכל משמים, היה מכיר שהוא וכל גורלו נתונים בידי הבורא יתב"ש, וכל מה שהצליח עד היום בפרנסה ושאר עניינים 'מחוט ועד שרוך נעל' אינו אלא כי הצליח ה' דרכו, ממילא לא היה מתפעל ב"ב

מאתך היא מנוחתם - ע"י האמונה חוסך מעליו כל מיני מחלוקת פרשה זו יפה נדרשת" (במדרש תנחומא, רש"י) - להרחיק אותנו ממחלוקת עד קצה האחרון, ובפירוש הזהירה תורה (יו"ה) 'ולא יהיה בקרח וכעדתו, והנה, האף אומנם שאין לנו כל שמיץ השנה במחלוקת זו של קרח ועדתו, מ"מ התורה כתבה כל דבר המעשה ללמדנו בינה במה שנוגע לנו, לדעת את הדרך נלך בה בכל עניני קנאה ומחלוקת.

תחילה וראש עלינו להידרש לתורת האמונה, כי כל ה'מחלוקות' והסכסוכים שיש בין חברות שורשם

א. כה כתב ה'פרי מגדים' (בספרו תיבת גומא עה"ת ד"ה קהלת) 'אומרים הלצה, פרשה זו יפה נדרשת, (כי) דבר בעתו מה טוב, ושלא בעונתו לא נאה לדרוש (כגון) בפסח דיני סוכות או יום הכיפורים וכדומה, ופרשה זו - מחלוקת יפה נדרשת תמיד, כי אין שעה שאין מחלוקת והכל בזמנו, עכ"ל.

ב. ראשית דבר עלינו להקדים, פשיטא שאין לנו שום השגה והבנה בכל ענייניו של קרח, שקדושתו שגבה למעלה למעלה, והיה מ'טועני הארון'. וכך איתא מהאריז"ל (ספר הליקוטים תהלים צב) שלעתיד לבוא יעלה ויפרח בתיקון גמור, וכנרמז בפסוק (תהלים צב יג) 'צדיק כתמו יפרח' סופי תיבות 'קרח'. מכל מקום התורה כתבה פרשה זו, כדי ללמדנו בינה והשכל את הדרך נלך בה בהתקרב אלינו ואפילו רק לתוך ד' אמותינו איזה ענין העומד בגבולה של מחלוקת, שנזהר לברוח ממנה ולהתחזק באהבת רעים.

ג. מעשה נפלא סיפר מרא דעובדא (והוא גם מענייני דיומא וכדלהלן), וכה הם תוכן דבריו, הלה מתעסק לפרנסתו בקנייני נדל"ן (Real Estate), לפני כמה שנים קנה האיש בנין גדול מאוד ובו כמה אלפי מטרים מרובעים המיועדים להשכרה (למגורים ומסחר) ולהרוויח מדמי השכירות הון תועפות, ומן השמים לא הצליח להשכיר אפילו מטר אחד, והגם שרבים וטובים באו לבדוק שם בתים ומשרדים לא הגיעו הדברים לידי גמר, והבנין נשאר עומד שממה, והנה מלבד זאת שלא הגיעו לידו דמי שכירות עוד זאת שבכל חודש וחודש ירד לו מהבנק עבור המשכנתא (mortgage) עשרות אלפים, וההפסדים הולכים וגדילים ואינו רואה שום 'פתח תקוה' בפתח... (ובאותם הימים עדיין לא נגמרה תקופת ה'קורונה' ובני האדם מיעטו בעשיית עיסקות), עד שהרגיש שאם לא יעשה לו הקב"ה נס ופלא בוא יבוא...

לפני שנתיים ימים, בא' תמוז, אמר לו חברו, היום הוא יומא דהילולא קדישא של הרה"ק רבי קלונימוס קלמן ב"ר אהרן הלוי בעל ה'מאור ושמש' זי"ע, לטובתך, תדליק נר לטובת נשמתו הקדושה והוא ימליץ טוב בעדך להחיש ישועתך, סבר וקיבל אך חשב לעצמו ש'עובר לעשייתו' - מקודם הדלקת הנר מוטב שילמד מעט בספר הק' 'מאור ושמש', ואכן נטל את הספר לידו ונפתח לו בפרשת משפטים, שם מבאר הרה"ק את הכתוב (שמות כג כה) 'ועבדתם את ה' אלוהיכם וברך את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך', וכבר הקשו המפרשים מדוע פתח הכתוב בלשון רבים - 'ועבדתם', וסיים בלשון יחיד 'את לחמך ואת מימך והסירותי מחלה מקרבך', ולא נאמר 'את לחמכם ואת מימכם והסירותי מחלה מקרבכם', ומבאר הרה"ק ה'מאור ושמש' זי"ע שבא הכתוב להודיע גודל כוחה של תפילה בציבור, וכלשון קדשו, עיקר עבודת ה' הוא שישתתף האדם עם הציבור בכל עניני העבודה, הן בתורה והן בתפילה וכו', ואם מתפלל עם הציבור יהיה מובטח שפרנסתו תהיה מזומנת לו בכל יום ברוחה, וברכה תהיה מצויה במעשי ידיו ועל ידי תפילת ציבור יכולים לבטל כל הגזירות קשות ורעות רח"ל וכו', וזהו פירוש הפסוק ועבדתם את

באר הפרשה - פרשת קרח

ג

כשאחרים מעוללים לו נזק צער וכו', שהרי אין דבר הנעשה מעצמו או ע"י איזה בריה שבעולם^ד אלא 'כי הוא אמר ויהי', הוא ציוה ויעמוד.
זכמו שכתב בספה"ק 'זרע שמשון' (בפרשתן) בזה"ל, שמי שמחזיק במחלוקת ורוצה להנקם ממי שביזה אותו או חרפו, על כרחך צריך לומר שמפני (שחושב)

ה' אלוקיכם, פירוש לשון רבים, ואיזה עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפילה (תענית ב.) ואמר הכתוב אם תעבדו ביחד את ה' אלוקיכם דהיינו שתתפללו יחד עם הציבור, וברך את לחמך ואת מימך פירוש שיברך את פרנסתך שתהיה לך פרנסה טובה ורחבה, עכ"ל. והבין את אשר לפניו... ומיד קיבל על עצמו להקפיד על תפילה בציבור, מכריו וקרוביו ניסו להניאו מקבלה קשה כזו (לפי עניינו ומצבו) ויעצו לו לקבל על עצמו להתפלל רק תפילה אחת ביום במניין עשרה, ורק אם יעמוד בזה ילך מחיל אל חיל להקפיד על כל ג' התפילות ביום במניין, אך הוא באחת ומי ישיבנו... וממש הקפיד על כך ביד חזקה, עד שבהיותו בחו"ל לצורך עסקיו נסע שעות למרחק בשביל שיוכל להתפלל בציבור. כמוכן שהבטחתו של אותו צדיק 'ואם מתפלל עם הציבור יהיה מובטח שפרנסתו תהיה מזומנת לו בכל יום ברווחה' אינה שבה ריקם, ותיכף, בתוך כמה שבועות, הצליח להשכיר חלק מה'נכס', כעבור חודש זכה לראות ברכה במעשה ידיו והשכיר עוד חלק גדול, וכן על זה הדרך, וראה זה פלא... בא' תמוז בשנה שעברה - שנה מיום שקיבל על עצמו - חתם 'חווה' (contract) עם עוד שני שוכרים על החלקים שנשארו לפליטה, ובחסדי ה' זכה לברך על המוגמר כשכל הבניין נמצא תחת ידי שוכרים המעלים לו תשלומים מדי חודש בחדשו... מוסיף הלה ואומר, שסיפר מעשה זה לכמה מחבריו וידידיו ואף הם ראו נפלאות לאחר שהחלו להקפיד על תפילה בציבור.

ללמוד וללמד שאין הפרנסה והברכה וההצלחה מגיעים מחכמתו של אדם או מכשרונותיו אלא רק ברכת ה' היא תעשיר, הרי לך איש עסקים 'בקי ורגיל' שקנה שטח ענק כשהוא בטוח שעומד להיות 'עשיר כקורח' אך 'למעשה' הכל תקוע ועומד ואינו רואה אפילו פרוטה אחת... ורק לאחר שנפתחו שערי שמים זכה ל'ירידת השפע'...

ד. כך מבאר הרה"ק ה'דברי ישראל' ממאדז"ץ ז"ע (ליקוטי דברי"ד ד"ה ויקח קרח) את הנאמר בפרשתן (טז א) 'ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי, כי זו הייתה טעותו של קרח שדימה בנפשו אז מ'נעמט זיך אליין - שאפשר לו לאדם לקחת שררה ומנהיגות לעצמו, ולא הבין ש'לך ה' הגדולה', ורק בידו לגדל ולחזק לכל, על כן הגיע עד היכן שהגיע וירד חיים שאולה.

ובזה מבאר את מאמר חז"ל (תענית כה.) 'משמיא מיהב יהבי, משקל לא שקלי, שמשמים נותנים לו לאדם את הראוי והנקצב לו, אך 'מלמטה' - משקל לא שקלי, אי אפשר לאדם לקחת מאומה אם לא נתנו לו משמיא. ואי אפשר לו לקחת 'מקח לעצמו', בקנייני ממון, רכוש, שררה וכל דבר אחר. אלא הכל יבוא לידו כפי הקצוב לו בחשבון ממעל, ואף יעמיד זאת לנגד עיניו כי אי אפשר לבריה שבעולם לקחת מעמו את המגיעו, והקב"ה ישלים לו בהרחבה גדולה.

סיפר לי אחד מבני החבורה בעי"ת 'בית שמש' יצ"ו, הלה עמד להשיא את בתו בשעטומ"צ ומכיוון שזכה לתואר 'ביתו ריקם' בהידור רב, נדד לאחינו שבגולה לזכות אותם ליטול חלק ונחלה במצוות 'הכנסת כלה', אף לא פסח מיודעינו על המנהג לקחת את עזרתו של ה'דריווער' (נהג) המוליך ומביא את המשולחים מהכא להתם ומהתם להכא, והנה אליהם הצטרף 'גבר אלים' מאותם המצפצפים ואומרים בכל עת ועונה 'כולה שלי' באופן של 'כל דאלים'... הלה פקד על מיודענו כי הוא נכנס ראשונה לכל ביהמ"ד וביהכנ"ס שיגיעו אליו ורק לאחר שיעשה 'סיום'... מתיר לו לערוך ג"כ 'סיבוב' באותו ביהכנ"ס - אף שלא היו בדבריו אלו אלא 'חוצפה ועזות פנים' קיבל מיודענו את הדין באהבה ולא השיב כסיל כאיוולתו. ויהי ממחרת בעודם מהלכים ועוסקים בעבודתם וכבר יצא ה'אלים' מביהכנ"ס נכנס מיודענו ויצא משם כשהוא שמח וטוב לב ו'סודו' בידו, בבואם לביהכנ"ס הבא וכבר נכנס ה'אלים' אליו הראה מיודענו ל'דריווער' שבידו טשעק (צ"ק) על סך אלף ושמונה מאות \$, הדריווער שהכיר את בעל הצ"ק תמה על סכום נכבד כזה כי לא הכירו כאחד מעשירי העיר, בירר אצלו והעלה בידו כי הלה 'סגר' עסק נכבד וקיבל על עצמו לתת את 'מעשרותיו' לנצרך הראשון שייקלע לידיו וזה האיש פגע בו ראשונה, שאלו הדריווער והרי היה לפניו עוד 'גברא' ולא ידע בן שיחו מה הוא שח, עד שנתברר שבאותה שעה שעבר הראשון היה זה האיש בבית הכסא ולא ראהו... נמצא זה האיש האלים חשב שבידו לסדר לעצמו - אני ראשון ואיש לא יקח מאומה ממני, ולא הבין שהכל מן השמים, לכל אחד יגיע את שלו ברגע הנכון, מבלי יכולת לבריה בעולם לקחת ממנו, כי 'זריזותו' של הראשון סייעה לידי כך שהסכום הנכבד יגיע לידי השני בעתו ובזמנו.

באר הפרשה - פרשת קרח

ידרוש אין אלוקים כל מזימותיו, כי הכועס מראה שנדמה לו ש'פלוגי' פגע בו וציער אותו, וחסר לו באמונה השלימה שהכל, הכל, נהיה בדברו.

ביוצא בדבר כתב גם השל"ה הק' (שער האותיות, אמונה מה) וול"ק, וכל מה שיקרה לאדם יאמין שהוא מאתו ית', כגון שפגע בו אדם רע זולזל ובייש אותו וקללו יקבל באהבה' כי ה' אמר לו קלל והוא שלוחו של מקום מפני חטאיו וכו', ככה יתנהג בכל המאורעות הן טובים הן רעים יאמין ויאמר מאת ה' היתה זאת.

זאת ועוד, כי מצוי הדבר ושכיח ביותר ששורש וסיבת המחלוקת נובעת מקנאת איש ברעהו, כאשר רואה לנגד עיניו כיצד הלה מצליח בכל ענייניו, ונדמה לו

שבזיון זה בא אליו שלא כדין משום הכי רוצה להנקם ממנו, ואם היה חושב ברעתו שיש דין ויש דין, ואין אדם נוקף אצבעו למטה אלא אם כן נגזר עליו מלמעלה לא היה לו להנקם ממי שעשה לו אותו החירות, יען הכל היה ברצון הא-ל וזה לא היה אלא שליח המקום, וכמו שמצינו בדוד שאמר 'ה' אמר לו קלל' (שמואל ב' טו י), נמצא שלפי דעתו (שרוצה לנקום במי שפגע בו) עזב ה' את הארץ כדעת השופטים הראשונים ונקרא בופר בעיקר ממש, עכ"ל.

ובזה מבאר הא דאיתא בגמ' (נדרים כב:) 'אמר רבה בר רב הונא כל הכועס אפילו שכניה אינה חשובה כנגדו, שנאמר (תהילים י ה) רשע כגובה אפו כל

ה. מספרים על אחד מתלמידי נובהרדוק שהיה עני ואביון השמח בחלקו ומסתפק במועט, מדי יום ביומו היה הוא וב"ב אוכלים לחם עם מעט חמאה כדי להחיות את נפשם, פעם אחת נכנס חתול לתוך ביתם ואכל את חתיכת החמאה שהיתה מיועדת לסעודתו, ויהי כאשר חזר בערב לביתו, סיפרו לו בני הבית בצער, על החתול שאכל את מנת החמאה שלו, אך הוא לא התפעל כלל מדבריהם, ונענה בבטחה 'החתול לא אכל את המנה שלי' ויתמהו בני הבית בחשבם שכוונתו לומר ששלו לא אכל החתול כי אם את שלהם, לפיכך העמידוהו על טעותו, והוכיחו לו כן, כי החלק שלהם היה מונח במקום אחר, וא"כ ברור שהחתול אכל את שלו, נענה האיש והשיב בניחותא 'אם החתול אכל את החמאה, אתגליא מילתא למפרע שלא היתה החמאה שלי, אלא של החתול, כי אם היתה שלי לא היה החתול אוכלה'...

ואין הדברים אמורים דווקא בחתול המהלך על ארבע, אלא גם ב'חתול' המהלך על שניים... שאם הוא 'אוכל' ומרוויח שמע מינה שלא היה זה שלך מלכתחילה, כי אם מן השמים היו מייעדים את ה'רווח' עבורך לא היתה ביד בריה אחת בעולם לקחתו ממנו.

1. מעשה היה אצל הגה"צ רבי אשר פריינד זצ"ל שהזמין כמויות אדירות של עופות בכדי לחלקם לעניים (וכידוע כמה גדולים מעשיו בגמילות חסדים, ומ'אשר' שמנה לחמם של דלים ואביונים), ובאותו הזמן לא היו לו מעות לשלם, על כן לוח ממון ודמים בכדי לשלם על העופות, בעזהשי"ת הגיע ה'משלוח' ואברכים חשובים העמיסו את העופות בתוך קונטיינער (מכולה) המשמש כ'מקרר', אך היה שם אחד אשר מסיבות שונות שאין כאן המקום לפרטם חרה אפו והלך וניתק את זרם העלקטריק (חשמל) והימים ימי קיץ לוחטים, תוך כמה שעות נדף ריח נורא בכל המקום, ונגלה ה'בראך' (שבר) הגדול, כי כל הכמות הגדולה של העופות הבאישה והוכרחו להשליך את הכל לאשפה... וגם כל הכסף הלך לטמיון...

שמע רבי אשר על אשר אירע, ומיד ביקש מהמשמש (נהג) שיוליכו ברכבו עד היער, שם ציוה על הנהג להמתין עליו, והוא העמיק בגפו למעמקי היער, סקרנותו (נייגריקייט) של הנהג גברה עד מאד מה מצא לו רבו לעשות שם ודייקא עתה, על כן התקרב אל מקום עמדו, הסתתר ושמע את כל 'שיחתו' לפני ה', ושמע איך שהרא"ש שופך נפשו בקולי קולות, וחוזר על דבריו פעמים רבות עד אין מספר, רבש"ע ס'איז נישט ער ס'איז דו, ס'איז נישט ער ס'איז דו, כאומר, לא מי שניתק את הזרם במו ידיו הוא שקלקל את העופות, והוליק לטמיון השקעות של רבבות ואלפים, אלא אתה אבי שבשמים עשית זאת לטובה וברכה, (אח"כ חזר לרכב, ובטרם נסע, אמר, בבקשת מחילה, חזור נא, שכחתי עוד דבר אחד, וחזר למקום אשר עמד שם בתחילה, ואמר ס'איז נישט ער ס'איז דו, יישר כח...)

ידוע מאמר החכם לרמז בהאי קרא (משלי טו ז) 'ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים אתו', במשל לאיש שנכנס לביתו לאחר עמל יום מפרך, וברצותו לשנות מים לרוויה, ניגש אל הברז (tap), פתחו, ו... אין בו מים, מה עשה, החל מסבב את הברז הנה והנה, ולא הועיל מאומה, טיפל בו עד ששברו ועדיין אין המים באים, הגדיל עשות וקנה

נצמח תאוה וכבוד, ושורש אמונת השם הוא שהבורא יתברך הוא בעל היכולת ומשגיח בהשגחה פרטיות על כל הברואים, זון ומפרנס מקרני ראם עד ביצי בנים, ונותן לכל אחד צרכו, וכל אדם מה שיש לו הוא מה שראוי לו, ואם היה ראוי לו יותר ודאי היה נותן לו הש"י יותר, ואין אדם נוגע במוכן לחבירו אפילו כמלא נימא (יומא לה:), ואין מקום לקנאה כלל, ולכן אם האדם בא לאיזה קנאה על חבירו חלילה, יראה להתאמץ בכל כחו להסיר הקנאה מלבו, וידבק עצמו באמונת הש"י והשגחתו. ועפ"ז מבאר בלשון התפילה (ברכת זכרונות במוסף דר"ה) 'אשרי איש שלא ישכחך וכן אדם יתאמץ

ש'לוקח' משלו ומתעשר על חשבונו, וכבר מוצא עלילות וסיבות דברים לפתוח בו במחלוקת, ועל דרך שאמרו חז"ל (מד"ר, ריש הפרשה והובא ברש"י) 'מה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על נשיאותו של אליצפן, וה'תרופה' בנגד מחלת הקנאה היא האמונה הטהורה שאיש אינו לוקח דבר הקצוב ומיועד לזולתו, אלא לכל אחד יגיע בדיוק כמו שנזר עליו בורא כל העולמים.

וכמו שכתב בספר 'בית יעקב' משמו של הרה"ק ר' בונם מפרשיסחא זי"ע 'לזה שורש עבודת השם להרחיק עצמו מאוד מאוד מקנאה, כי על ידי קנאה

ברז חדש, אך... עדיין לא בא קילוח המים, עד שהחל 'מטפל' בצינורות המוליכים את המים, וגם בזאת לא הועיל מאומה, עבר שם חברו וגער בו, מה לך מטפל בצינורותיך ובברוך, פנה נא אל שלטון העיר (עירייה) - הם המוליכים את המים לבתי העיר, הם ניתקו לך את חיבור המים מאחר שלא שילמת חובך על המים, כל עוד שלא תסדר התשלום עמהם לא יועילו לך כל מיני 'חכמות', מריבות טיפולים וטצדקי שתנסה להביא את המים.

כיו"ב ייאמר לדידן, יוצא האיש לרחובה של עיר, ונדמה לו כי פלוני 'סגר' ועצר בעדו את הפרנסה, קרובו או ידידו הזיק לו את השידוך, שכנו הסתיר לו את אור החמה, נהג האוטובוס 'ברח' לו... איש פלוני גנב ממנו את ה'תור' בבנק או אצל הרופא... עד ששירך רגליו והגיע כחמשה מינו"ט (דקות) לפני סגירת הבנק והנה הכספומט (ATM) לא עובד - איזה בנק נחשל הבנק הלזה... זה קלקל את שמו הטוב וזה תפס את (תפקידו) משרתו בעבודה פלונית, וכו' וכו'... מה עושה 'חכם' זה, מחליף ידידים, מדבר סרה בפלוני, מסתכסך עם השלישי, ולרביעי לא ימחל לעולם... שמע נא, לא הצינור ולא הברז בעל יכולת להביא מים, כיו"ב, אין בריה בעולם שיש בידה איזה כח בעולם, הכל מונהג ממעל... פנה נא אל האדרעס (כתובת) הנכונה, שם הוחלט לבטל את החברותא, השידוך, המינוי, התור, הפרנסה והחזקה... ממעל עצרו את השפע ורק משם יחזירו את השפע לידך. אז 'גם אויביו ישלים אתו' - דעתו תשלוו וטירוף הדעת שאחזו ייעלם מעליו, כי אז יהא בידו לקבל את כל הבא עליו בשמחה ונחת רוח.

בערוב ימיו של הגה"ח רבי זלמן בריזל זצ"ל ביקר בבית אחד מחתניו, בצאתו משם הזמינו טעקס"י שיקחהו לביתו - באותם הימים כבר הייתה ההליכה וכל תנועותיו קשים וכבדים עליו והוכרח לסיוע ועזר על כל צעד ושעל... והנה לאותו בנין בו שהה ר"ז היו שני שערים משני צידי הרחוב, וכבר התקרב בקושי רב ומאמץ גדול לאחד השערים בלווית נכדו, והנה הם שומעים כי הטעקסי ממתין להם בשער השני, החל ר"ז מדדה עם נכדו לכיוון השער השני, אך בינתיים פנה הנהג לשער הראשון, ושוב דידי השניים אל השער הראשון... תוך כדי ההקפות הנה והנה פנה ר"ז לנכדו - בל נהיה אפיקורסים ח"ו, וכי הנהג הוא המדדה הנה והנה - הרי הוא שליח שלוח מאת הבורא, ונמצא כן הוא רצון הבורא, והרי את רצון ה' יש לקיים מתוך שמחה, ותוך כדי ההליכה הקשה הנה והנה פצח בריקוד ומחול למען כבוד שמו יתב"ש (מפי נכדו הרה"ג ר' משה לאנדא שליט"א).

ז. הגה"ק ה'בן איש חי' (בן יהוידע שם) עמד על הטעם שנקט לשון אין אדם נוגע, שלכאורה היה לו לומר אין אדם לוקח או נוטל וכדו', ומבאר שבא לומר שלא די שלא יקח ממנו את המוכן לו, אלא אף גם זאת שמן השמים ירחיקו כל איש שלא יבוא במגע עם דברים הנוגעים ושייכים בזה. וזהו 'אין אדם נוגע' - אפילו ב'נגיעה' בעלמא במה שמוכן לחברו.

ומבאר על פי מעשה שהיה, שבימות הקיץ נהגו אדונים ומכובדים להעתיק מושבם למקום אויר צח בשדה, והיו תוקעים אהלם ביתדות המוכנסים עמוק בקרקע, ובאותו המקום הייתה טמונה בקרקע צלוחית מלאה זהב ואבנים טובות, ובמשך שנים רבות לא אירע שיחפור איש באותו המקום כדי לתקוע אהלו, עד... שבא האיש שעבורו יועדו המעות והעשירות ובפעם הראשונה שחפר הזמין לו הקב"ה שיחפור במקום הנכון ומצא את האוצר הגדול, וזהו אין אדם נוגע, שכל קודמיו לא נגעו ולא חפרו כלל סביב האוצר שהיה מוכן לזה האחרון.

באר הפרשה - פרשת קרח

בך, כי מי שאינו שוכח את השי"ת ותמיד מאמין בו הרי הוא מרוחק מן הקנאה, ובמדרגת משה רבינו הנקרא 'איש' (והאיש משה, יב ג) שלא היה לו קנאה, וכמו שאמר 'המקנא אתה לי' (יא כט), אמנם גם מי שלא הגיע למדרגה כזו אלא הוא רק בחי' 'בן אדם' עדיין יתאמץ להידבק בך, ועל ידי זה תסור הקנאה מלבו.

ולא יהיה כקרח ובעדתו - הרחק מן המחלוקת וביותר בראשיתה מפורש אמרה תורה (יו ה) 'ולא יהיה כקרח ובעדתו', ואיתא בגמרא (סנהדרין קי.) 'ויקם משה וילך אל

ח. כך אומרים בשם הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע, שזה ברור שהפסוק 'ולא יהיה כקרח ובעדתו' לא בא לומר למי שאינו צודק בטענתו שאסור לו לחרור ריב (דזה פשיטא), אלא אדרבה, אף כשהינך צודק הרחק מן המחלוקת... הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר מנהג ישראל תורה שהיה החתן דורש בשמחת הנישואין ומפסיקים אותו באמצע בשירה ובזמרה ואין מניחים לו לסיים דבריו, כי רצו ללמד את החתן העומד בתחילת דרכו בבניין ביתו בטרם צאתו 'לעולם המעשה' כי 'א איד מעג נישט אויספירן' (אסור ליהודי שתהא מילתו האחרונה והקובעת...), ואין לו לעמוד על שלו מתוך עקשנות ולהתנצח להוכיח צדקתו בפלפולים וקושיות ותירוצים, אלא יחדל מדבריו ודיו בכך.

ט. הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (בפרשת ד"ה וישלח משה) מבאר שהכתוב בא להזהיר אותנו, שלא נאמר הנה פלוני 'מוחזק' הוא כבעל מחלוקת, גם מתמול גם משלשום מורגל הוא לעורר מדנים... אין כל טעם לקרוא לו ולפשר בין הניצים... לא כן הוא, אלא תמיד צריך לקרוא לשני הצדדים לקראת שלום, וכמשה רבינו שקרא לדתן ולאבירים לשלום אף שכבר הוחזקו במריבה, שכבר במצרים היו השנים 'ניצים' והכה הרשע את חברו, אף על משה ועל אהרן עוררו מדנים, כמו"ש (שמות ה כ) 'ויפגעו את משה ואת אהרן נציבים לקראתם בצאתם מאת פרעה', וברש"י כל 'נציבים' הם דתן ואבירים, וז"ל החת"ס 'אין מחזיקין במחלוקת' ר"ל דאין הולכין בתר חזקה במחלוקת, אעפ"י שכבר ניסה לעשות שלום זה ג' פעמים ולא עלתה בידו, עכ"ז בל יעשה עצמו כמתייאש, וינסה כוחו עוד הפעם וה' יברך את עמו בשלום, עכ"ל.

י. מענין לענין, אמרה נאה מתאמרא בשם הגה"ח ר' אליהו ראטה זצ"ל, דהנה הרבה מחלוקות מתהווים מוויכוח שיש בין שניים, אך אם נתבונן היטב נראה שאין כאן כל מקום למחלוקת, שהרי מהותו של וויכוח הוא, הראשון יאמר, מן היושר לעשות כך וכך - כי כך היא הבנתו, לעומתו זועק חברו, 'היאך תאמר כדבר הזה, וכי אין לך שכל בקדקודך, הרי כל בר דעת מבין שטעות גדולה היא זאת, וההיפך הוא הנכון', ובאמת, כל הסיבה והטעם שהראשון סובר כצד פלוני הוא רק מחמת שב'חכמה בינה ודעת' שחננו ה' מבין כך וכך, וכן מה שחברו אינו סובר כמותו, הוא גם כן לפי החכמה שחנן ה' אותו, ואם היה הדבר להיפך - שהיו נולדים כל אחד בשכלו של רעהו, אז היו פני הדברים להיפך, והיו מתחלפים בטענותיהם. נמצא שאין ביניהם כלל ויכוח מהו הנכון לעשות, ושניהם שווים שעל פי שכל פלוני צד א' הוא הנכון, ועל פי שכל פלוני צד הב' הוא הנכון, אם כן אין כאן שום 'חילוקי דעות', ומדוע יבואו לידי 'פירוד הלבבות'.

יא. וידע 'בעל המחלוקת' כי סוף דבר שישוּב ויחזור ה'גלגל' בעולם, כדברי הרה"ק החיד"א זי"ע (צווארי שלל, הפטרת פרשת חוקת) בביתאור דברי המשנה (אבות ד ג) 'אל תהי בז לכל אדם' כי סוף דבר מה שביזה את חברו יגרום שחברו יעלה לגדולה וזה המבזה יצטרך לבקש ממנו טובתו... וזהו המשך דברי המשנה, 'שאיין לך אדם' שתבזהו אשר לא כדת 'שאיין לו שעה' - בשביל שסבל בזיון וחטאת לו.

ובזה מבאר החיד"א את דברי 'יפתח' שענה לאחיו כששאל אותם 'הלא אתם שנאתם אותי ותגרשוני מבית אבי, ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם, ויאמרו... לכן עתה שבנו אליך' (שופטים יא ז-ח). ומבאר, דזאת ענו לו, אכן, זה עצמו שגרשונו אותך לכן עלית לגדולה ונגרם שנצטרך לבוא להתחנן אלך שתיטיב לנו, ובזה נמי רמזו לו שלא יקום ויטור להם רעה, כי כל גדולתו באה לו בזכות רדיפותיהם, נמצא ש'טובה' הם גרמו לו ולא רעה.

האף אומנם שהכל מודים שבעיצומה של מחלוקת קשה עד מאד לפרוש ממנה. מ"מ יש לו לאדם להתאמץ ולברוח משם ע"י שיתבונן היטב בתוצאות המחלוקת, כמה שנאמר (עמוס ה יג) 'המשכיל בעת ההיא ידום'. כי לאחר מעשה יראה שכל יגיעתו לטובתו הייתה, שהרי חייו של בעל המחלוקת אינם חיים, ובכל פינות שהוא פונה הנו מסובב בריב ומדנים". וה'פיקח' יראה את הנולד, ובעודו עומד על 'פתחה של מחלוקת' מבחין ימנע בכל כוחו שלא להיכנס ב'בוץ' נורא זה ששמו 'מחלוקת' כי זמן בנייתו לבוץ ידוע ואחריתה מי ישורנה.

וזכר כתב השל"ה הקדוש זי"ע בשער האותיות (אות ב' בריות, יד) ואיסור מחלוקת הוא במשהו - כי מניצוץ אחד של אש תתגדל המדורה², ותאכל האש

שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר (בראשית מט ו) בקהלם אל תחד כבודי. ולכאורה תמיהה מילתא, מדוע הוצרכו בכלל לייחסו במעשה המחלוקת, היה לו לומר 'ויקח קרח' ותו לא מידי, לשם מה הוזכר בן יצהר בן קהת וכו', אלא מבואר, עפ"י דברי הגמרא (בבא מציעא פה.) 'כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו... תורה מחזרת על אכסניא שלה', וזהו רק לענין 'תורה' אבל לענין יראת ה' אין כאן 'מחזרת על אכסניא שלה' כי הבחירה נתונה בידי כל איש ואיש (אף שאם בא ליטהר 'זכות אבותם מסייעתם' אבל הבחירה נתונה בידיו...) ולכן ייחסו אחר אבותיו באמרו אף אם תהיה בנו של 'קדושי עליון' ושרפי מעלה - בן יצהר בן קהת בן לוי לא יועיל הדבר מאומה לענין יראת ה', אם ירצה לפרוש מדרכיהם הרשות נתונה בידו ל"ע, וא"א לבריה שבעולם לקנותה אלא ביגיעת עצמו...

יב. יש שביארו ביסוד זה, דעל כן אחר מעשה דקרח ציוה ה' לקחת כל שבט איש מטהו - 'והנה פרח מטה אהרן ויצץ ציץ ויגמול שקדים... למשמרת לאות לבני מרי' (יז כג-כה), ולרמז בא, כי המחלוקת דומה לשקדים שיש בהם כמה מינים - מרים ומתוקים, וטבע המתוקים שתחילתן מר וסופן מתוק, ואילו ה'מרים' תחילתן מתוק וסופן מר (עירובין כח.; ונפק"מ לענין מעשר, עיי"ש) - והלימוד לדידן, כי כן היא מציאות הדברים במחלוקת, אם תחילתו מתוק - היינו שנוקם ונוטר, מציק ומזיק על ימין ועל שמאל, ומרגיש 'מתיקות' מתאוות הנקמה והניצוח, הרי סופו מר (כי מלבד ענשו בעולם העליון הרי) גם בעולם הזה חייו של בעל המחלוקת קשים ומרים - בכל אשר יפנה מריבים עמו וכו'. אבל אם תחילתו מר - שבראשית ותחילת המחלוקת נמנע מלהיכנס בה, ומתייגע יגיעה רבה שלא להשיב למחרפיו דבר, אזי אף שלעת עתה מר לו וקשה ביותר, מכל מקום סופו מתוק - כי יש תקוה לאחריתו בשכר אין קץ, לא מיבעיא לעולם הבא, אלא אף כאן בעולם הזה - מה טוב חלקו וחבלו של החי בלא מחלוקת ומדון, חיים מאושרים ושלווים. מעניין לעניין באותו עניין, יש שהקשו, כי בשעה שעמדו משה ואהרן לפני פרעה השליך אהרן את מטהו ונהפך לתנין, וכן עשו גם חרטומי מצרים, 'וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים ויבלע מטה אהרן את מטותם' (שמות ז יב), ואמרו חז"ל (שבת יז.) שנעשה נס בתוך נס, שלאחר שנהפך להיות מטה כבראשונה בלע את מטותם, ולפי"ז צריך ביאור, מדוע הוכיח הקב"ה שבחר באהרן על ידי שפרח מטהו ויצץ ציץ, ולא עשה זאת כמו במצרים - שיבלע מטה אהרן את מטות שאר הנשיאים. ומכאן למדנו, כלל גדול והנהגה ישרה לעת מחלוקת, שכאשר מתעורר ויכוח ומדון עם מי הצדק, או מי גדול ממי, אין לו לגדול 'לבלוע' את השני בכדי להוכיח את צדקת דרכו, ולא ישפיל את רעהו עבור כן, מה יעשה, יגדיל את עצמו, בהוספת מעלה על מעלותיו, יוציא פרחים וציצים ושקדים... עד שממילא יראו הכל כי הוא גדול מרעהו.

על הגר"א מסופר, שבימי ילדותו שיחק עם חבריו בקורה הניצבת על מוט של מתכת, ושני נערים יושבים משני צידי הקרש, כשאחד יורד עולה חברו כנגדו (נדודה). אך כעבור כמה זמן קצר עזב את המקום והפסיק מלשחק, בהסבירו - היאך אוכל לשחק כאשר יסוד המשחק הוא להתרומם מעלה מירידת חברי...

מעין זה העידו על הגה"ק רבי ישראל סאלאנטער זצוק"ל שפעם ראה בדרך הילוכו ברחוב שני ילדים המתווכחים ביניהם מי מהם גבוה יותר, ותוך כדי וויכוחם דחף אחד מהם את משנהו מהמדרגות (שעמדו הילדים עליהם) והכריז בניצחון, כעת אני הוא הגבוה ואתה הנמוך, התבטא עליו הגרי"ס בביטוי חריף ביותר, והוסיף לומר כי הנהגה זו מוכיחה על מידות מגונות ביותר, שהרי ילד זה מגדיל את עצמו על ידי שהפיל אחד מישראל.

יג. וכמשל שאמרו, כאשר בוערת האש בחתיכת עץ קטנה - גפרור, עדיין אפשר לכבותה בנפיחה אחת בפה, ותכבה מיד ובנקל, אבל אחר שכבר תבער ממנה אש גדולה תקשה מאד המלאכה לכבותה.

באר הפרשה - פרשת קרח

דברי השל"ה הק' זי"ע (לך אות ג) וז"ל. ושמעתי צחות (כן כתב בתו"מ להאלישיך כאן) בתיבת 'מריבה' שאמר בלשון נקבה, ולא אמר 'אל נא תהי ריב' (בלשון זכר), אלא, כי כבר הותחל ריב בין הרועים, לכן אמר אברהם למען השם יפסיקו דברי ריב ולא יוליד כדרך המחלוקת שתמיד עושה פרי ומתרבה, על זה אמר 'אל נא תהי מריבה' לשון נקבה, כאשר המולדת פרי מפרי, ודי בזה שהתחיל הריב, יהיה בזכר שאינו מוליד... עכ"ל טו.

וממשיך השל"ה, על כן מי שמצפה לזכות ולראות פני שכינה, ירוץ ויברח מזהמת הנחש, וירחיק ממחלוקת אפילו ממועוט קמא. ומה לי להאריך בנגות המחלוקת, כי כל הספרים מלאים מזה. נקטם האי כללא בידך, כי עוון המחלוקת יותר קשה מעוון עבודת כוכבים כמו שמצינו באחאב ושואל. ומוסיף שם (כאות טו) ובדאי הגרוע שבישראל היה מוסר נפשו למיתה בכדי שלא לעבוד עבודת כוכבים, ואיך לא ימסור נפשו לעצור את עצמו מלעשות מחלוקת שהיא קשה מעבודת כוכבים, עכ"ל (בשינוי קצת).

עד אברון. וכמו שאמרו חז"ל בסנהדרין (ז:). האי תיגרא דמיא לצנורא דבידקא דמיא, וברש"י, לצנורא דבידקא - כשהנהר גדל פעמים שהוא יוצא לשדות הסמוכים לו - כעין ניגרים וצינורות קטנים, ואם אינו סותמו מיד, הולך ומרחיב ושוב אינו יכול לסותמו, וכמו שנאמר (משלי יז יד) 'פוטח מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נמוש', כלומר ראשית מדון ומריבה דומה לפתיחת צנור המים - שאם לא יעצור אותו מבעוד מועד, לא יוכל לסתמו יותר. וכן היא מציאות הדברים במחלוקת הנמשכת לפעמים ימים ושנים רבות - כשכבר כמעט נשכחה סיבת המחלוקת, ועדיין האש בוערת. ואילו היו זוכרים את תחילת שורש המחלוקת כבר היו משלימים יחדיו זה עידן ועידנים, ורק מחמת שהוסיפו 'קש ותבן' ממשיכה האש לבעור ולכלות כל חלקה טובה, והמשיכיל בעת ההיא ידום, שלא תתרבה האש יותר ויותר^{טו}, וכמו שכתב ה'פלא יועץ' (ערך כעס) השתיקה בעת כעס - כמים לאש - שמכבהו.

הנה כתיב בפרשת 'לך לך' (בראשית יג ח) 'ויאמר אברם אל לוט אל נא תהי מריבה ביני ובינך', מה נמלצו

יד. ומוסיף השל"ה, וז"ל. ושמעתי משארי הגאון המופלג כבוד מוהר"ר פינחס סג"ל ז"ל, כי דבר זה מרומז באותיות של תיבת מחלוקת. כיצד, האות מ - סתומה וסגורה מכל צדדיה לבד פתח קטן מלמטה, וכך הוא תחילת המחלוקת, מתחלת מאיזה דבר שטות קטן - באופן קטן. אחר כך מתרחב הפתח לכל רוחב האות כמו פתחה של ח למטה, ומשם תתלהב אש המחלוקת עד למעלה זהו אות ל, שגגו כמגדל הפורח למעלה למעלה, משם תמשיך האש הבווערת לירד למטה עד התהום, כרגלה של האות ק. ולאחר שכבר היא ברום הרקיע ובעומק האדמה, תגיע להיות כהאות ת אשר עומדת היטב על שני רגליים, כך תמשך המחלוקת למשך זמן גדול, ואות ו המפסיק, זה משענת המטה אשר בידו להחזיק המחלוקת - היינו כי כל המחלוקת נבנית על איזה דמיון שפלוני עשה וכו'. אבל זה המטה נתהפך לנחש, עכ"ל.

והוכיחו ממה שאמרו חז"ל (עיי' מס' ד"א פרק שלום הי"ח) על אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום והשכין שלום בין איש לחברו ובין איש לאשתו, ולכאורה יפלא, וכי היה איזה סיבה וטעם לריב איש עם רעהו במדבר, והרי לא התעסקו כלל לפרנסה כי ירד להם לחם מן השמים, ושתו מים מן הבאר, כמו כן הבגדים לא בלו, ועל מה נסובו מחלוקות שהוצרך אהרן הכהן לפשר ביניהם. אלא, כך הוא דרכו של היצר לזרוע מחלוקות ללא שום סיבה, יתחיל בוויכוח קטן באיזו אמתלא, ויהפוך אותו להר גדול ולסלע המחלוקת...

טו. נוראות כתב הרה"ק ה'חוזזה' מלובלין זי"ע טוב להיות בשלום עם חבירו הגם שהוא בשקר, מלהיות במחלוקת עם חבירו הגם שהוא באמת (אור הנפלאות כח, הובא באבני זכרון ערך מחלוקת).

ואילו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע אמר בזה"ל, מוטב להניח כמה מצוות בכדי שלא יהיה שום פירוד הלב על שום בר ישראל (אמרי פנחס עשי"ת אות תקיג).

טז. עפ"י דבריו מבארים את מאמר חז"ל (קה"ר ז כג, וכע"ז נדרים מא). 'דעת קנית מה חסרת', כי בהוספת אותיות 'מה' על 'ריב' נעשה 'מריבה', ומי שקנה דעת ומבין את גודל ההפסד היוצא מתוך כל מחלוקת, מיד בתחילת ה'ריב', הרי הוא מחסר את האותיות מה, ומונע מה'ריב' להיפך ל'מריבה', ולכן אמרו (חולין פט). 'כל הבולם פיו בשעת מריבה כתולה ארץ על בלימה', אפילו שכבר הוה 'שעת ריב' - וכבר החלה המחלוקת לחולל שמות, הרי הוא עוצרה מיד בכל כוחו, ומקיים את העולם שישאר על מקומו, וזהו 'על בלי-מה'.

דבר בכל המחלוקת הזו, והחריש כמודה שאכן צדקן מענותיו של קרח, וראוי קרח לשמש ככה"ג יותר ממנו, ומה שהוא עומד ומשמש ככהן גדול אינו אלא כי הוא שומע לקולו של משה ומקיים גזירת מלך. ועל פי זה יתפרש אומרו הוי מתלמידיו של אהרן, שר"ל רדוף אחר השלום וזתר"י על שלך, כי אין אדם המוותר משלו ומפסיד"ט.

ובך ביאר בספה"ק 'זרע שמשון' מה שאמר משה רבינו לקרח ועדתו 'בוקר ויודע ה' את אשר לו', וכבר עמדו חז"ל לבאר מה רצה לרמוז לו במה שאמר בוקר ויודע ה', ומבאר שהנה קרח טען שהיות והוא

גם לעומד מן הצד ייאמר, אנא, אנא, המנע מלהביע דעה ולהתערב במחלוקת", כי מעולם לא יצא אדם נקי מעסקיו בבזיון, ולא ימלט מטינוף ידיו רגליו וכל גופו. על כן, יפקח עיניו בתחילת הדרך, לבלום בזמן את כל המערכה אשר בוא תבוא עליו אם יכנס רק ב'טעות' למערכה זאת.

וכבר איתא במשנה (אבות א יב) הוי מתלמידיו של אהרן - אוהב שלום ורודף שלום, ומצינו לרמב"ן בפרשתו שמבאר בפסוק (טו ה) 'וישמע משה ויפול על פניו'. וצ"ב, מדוע נכתב בלשון יחיד - ויפול על פניו - ולא ויפלו משה ואהרן, כי אהרן בקדושתו לא ענה

יז. משל נפלא אומרים משם הרה"ק האמרי נועם' מדזיקוב ז"ע, אירע פעם שהאריה מלך החיות לא אכל זמן רב, וריח רע נדף מפיו. ויקרא האריה את החמור ושאלו, מה ריח יש בפני, ענהו החמור, יסלח נא אדוני המלך, אבל מפי מע"כ נודף ריח רע למרחקים, ויקצוף האריה מאד וגער בו, וכי כך מדברים אל מול הוד כבוד המלך... ומיהר לטורפו חי. לאחמ"כ קרא האריה לזאב ושאלו מה ריח יש בפני. הזאב שראה מה עלה בגורלו של החמור פתח וענה, ריח וורדים ושושנים נודפים מפי המלך... קצף האריה וצעק עליו וכי משקר אתה בפני, מיהר וטרפו. עבר שם השועל החכם שבחיות והנה האריה לנגדו, וישאלהו האריה אודות הריח שבפניו, מה יעשה השועל ה'פיקח', כי משני צדדים מסוכן הוא לפני המלך, ויען השועל, צר לי מאד שלא אוכל לענות למלך, אבל מה אעשה, כי תקפתני הצינה וממילא אין בידי כעת 'חוש הריח' לדעת מהם הריחות הסובבים אותי...

כיו"ב, יתנהג האדם בעת מחלוקת שלא יביע כל דעה לצדד כאחד מהצדדים ח"ו, ויעשה עצמו כשועל הלזה שעשה עצמו כמי שאין בידו להריח, וכך יאמר האדם איני יודע מאומה, איני 'מבין' בזה ולא אנקוט כצד או זה, אז ירוויח כאותו השועל שניצול ממות בטוח לחיים טובים ולשלום.

ויודע מה שענה ה'שבט הלוי' צוק"ל כששאלוהו במה הארכת ימים, שתשובתו היתה במשל זה, וסיים באומרו, זה שבעים שנה שהנני רב ומורה הוראה בבני ברק, וכל ימי בחרתי לשתוק ולא להתערב במחלוקת, ומי שאפו סתום ואינו מריח זוכה לאריכות ימים, ושומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו.

יח. אדרבה ישיב טובה תחת רעה, שמעתי מהרה"צ רבי צבי אלימלך קארנרייך זצ"ל שהיה 'עד ראיה', בעת שישב כ"ק אדמו"ר מהר"ש מבאבוב זי"ע 'שבעה' על אחותו ע"ה והגיעו לנחמו כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע ועוד אחד מגדולי הפוסקים עוד מקודם זמן המלחמה, ואותו רב נפלטה מפיו אמירה כלשהי שהיה בה פגיעה נוראה בכבודו של הרבי מליובאוויטש, לאחר תקופת זמן מה שלח הרבי לבקש ממנו שיבוא לשמש שיכהן כמג"ש בישיבתו, ואף שלא קיבל את המשרה הרמה (מסיבותיו עמו) בכל זאת החל הרבי לשלוח לו 'משכורת' עד סוף ימיו... וכל זאת בכדי שלא יעלה על ליבו שהרבי מקפיד עליו על שזלזל בכבודו.

וכבר איתא מקדמונים, שכל בנינו של 'כלל ישראל' נבנה בזכות הוותרנות, שהרי ה'אמהות' שרה ורחל עקרות היו, ולא נושעו בזש"ק, רק בזכות שהכניסו 'צרתם' לביתם נבנו גם הם עצמם.

יט. עסקן גדול מבאי ביתו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל. שאל אותו פעם אודות מה שפגעו כמה 'עסקנים' בכבודו של הגרשז"א והלה רצה למחות ולעורר מדנים על זה, אמר לו הגרשז"א דע לך - מעולם

לא היה יהודי שהפסיד מהוותרנות בעת המחלוקת, על כן אבקשך שתשתוק ואל תעורר מחלוקת בשום אופן.

סיפר הגאון ר' אליעזר טורק שליט"א רב ומו"צ בקרית ספר בארה"ק מעשה שאירע בעירו, באחד הבניינים שדרים בו כמה שכנים יחדיו החליטו השכנים להרחיב את ביתם, אחר שהחלו לבנות נתגלע הריב בין השכנים על מי מוטל לשלם את הכותל שבין השכנים - בסך חמשה אלף שקלים (נפשם של הרבנים ויושבי על מדין כבר שבעה לשמוע כגון דא), נוסף על חלקו של כל אחד בסך מאה וחמישים אלפי שקלים, ותבער אש במחנה - מהארץ ועד לב השמים, ולא ראו כל דרך ומוצא במחלוקת זו, עד... שאחד מהנוגעים בדבר החליט לוותר - למען תשקוט הסערה וישוב השלום

להריא שדייקא המקטין עצמו, מי שמוותר על הגדולה, הוא שזוכה בה².

שכרו על פי פעלו - עונש ושכר התלויים בענין המחלוקת במה קשה עונשה של מחלוקת, ומפורשים הדברים בגמרא (סנהדרין ז.) על הכתוב (משלי יז יד) 'פוטרו מים ראשית מדון', פוטרו מלשון 'פטר רחם', כלומר המתחיל במחלוקת מביא בזה על עצמו מאה דינים שיבואו עליו גלל המחלוקת (מדון - נוסריקון מאה דיני, או כי מדון בגימטריא מאה. רש"י).

כתב הרמב"ם באיגרתו לבנו, 'אל תשקצו את נפשותיכם במחלוקת המבלה הגוף, הנפש והממוני³'. ראיתי

גדול מאליצפן בן עזיאל אם כן הגדולה שייכת אליו, וכנגד טענה זו אמר לו משה 'בוקר ויודע ה' את אשר לו, הבט עיניך השמימה בהיות הבוקר לעת צאת השמש, וכי תמצא כוכבים באותו הזמן, בוודאי שלא תמצאם, ומדוע, כי זמן שליטת הכוכבים הוא בלילה ולא ביום, וטעם הדבר כדאיתא במדרש (בר"ר ו ד) 'אמר הקב"ה, הואיל והלבנה הזו מיעטה עצמה להיות שולמת בלילה, גזור אני עליה בשעה שהיא יוצאת שיהו הכוכבים יוצאין עמה, בשעה שהיא נכנסת יהו הכוכבים נכנסים עמה [וכן, 'שם אחיו יקטן' (בראשית י כח), אמר רבי אחא, למה נקרא שמו יקטן שהיה מקטין את עסקיו, מה זכה, זכה להעמיד י"ג משפחות גדולות], והרי לך

לשכון בין בני ישראל, ויפן אל הקבלן' ונתן לו צ'יק על סך עשרים אלף שקלים - והסביר לו כי כלל בצ'יק הלז מלבד חלקו שנשאר חייב לו (סך 15,000) גם את החלק שעליו נסוב הוויכוח.

והנה, עבר זמן רב ועדיין לא נפרע הצ'יק, פנה האברך - נתן הצ'יק אל הקבלן, ושאלו האם מע"כ אינו נצרך למעות, אמר לו הקבלן - איני יודע מה אתה סח כי זה עידן ועידינים פדיתי את הצ'יק כי שלמתי בו לערבי פלוני, ומאז לא ידעתי איה הצ'יק ומה ייעשה בו.

מכיוון שכן גברה בשניהם הפליאה אודות תעלומת הצ'יק - מי הוא זה ואיזה הוא שקיבל צ'יק ולא אבה להשתמש בו... עד שהודה להם הערבי בעצמו, כי ברצונו להרוויח עוד ממון עמד והוסיף מספר 'אפס' (זירא) למספר של עשרים אלף שקלים ועשהו מאתיים אלף שקלים, אך מכיוון שמוצאו מ'עם הדומה לחמור' ושכלו דומה לשל חמור לא הרגיש כי את השורה אשר בסמוך למספרים שבה נכתב הסכום ב'מילים' אי אפשר לו לזייף, ממילא בבואו להוציא 'מזומנים' אצל פקידי הבנק, גערו בו הפקידים ולא נתנו לו אפילו פרוטה אחת על שטר מזויף מתוכו... ללמדנו, כי המוותר לרעהו ירוויח בכפלי כפליים - כי אף את חלקו שהיה לו לשלם, לא לקחו ממנו.

כ. מעשה נורא מובא בגמ' (הוריות יד.) (הגם שאין לנו חקר והשגה במעלת האמוראים, אך מ"מ מצווה עלינו ללמוד ארחות חיים), רב יוסף נתכנה בשם סיני - על שם שהיה בקיא ביותר ומסודרת אצלו התורה כנתינתה מסיני, רבה עוקר הרים - על שם שהיה חריף ומפולפל ביותר. בהגיע זמן שהוצרכו למנות נשיא, שלחו לארץ ישראל לשאול מי עדיף סיני או עוקר הרים, והשיבו, 'סיני עדיף', שהבקי יותר הוא הקודם במעלתו כי הכל צריכים 'למרי חטיא' (לבעל החיטים, כלומר למי שהתורה ברשותו), ואפילו הכי לא קיבל רב יוסף על עצמו את הנשיאות, והמליכו את רבה, ואחר כ"ב שנים נלב"ע והדר מלך רב יוסף, וכל השנים שמלך רבה, לא חלף אפילו אומנא (מקו דם) בביתו של רב יוסף, ופירש רש"י, 'שלא רצה לנהוג שררה בעצמו כל אותן השנים שמלך רבה אפילו בהאי שררותא שלא רצה להביא שום אומן בתוך ביתו', אכן בתוס' הרא"ש שם כתב וז"ל, 'והרמ"ה ז"ל פירש כן, הואיל שהשפיל רב יוסף את עצמו ולא רצה לנהוג שררה בפני רבה, הגינה זכות ענוותנותו עליו ועל אנשי ביתו שלא חלה אחד מהן כל השנים שמלך רבה, ואפילו אומן להקזת דם לא קרא לביתו, והדין פירוש מסתבר לן, עכ"ל. ודבר שפתיים אך למותר...

כא. וז"ל השל"ה (דרך חיים תוכחת מוסר אות כו), ממחלוקת של קרח יש לקחת מוסר עד היכן גודל עונש של מחלוקת, ראה מה עלתה לקרח עונש הנמרץ, ולא הועילה לו שלשלת יוחסין שיצאה ממנו (תנחומא קרח ה), וגם הוא בעצמו היה שר וגדול בישראל לולי חטא המחלוקת, והיה מנושאי הארון (במדב"ר יח ג). גם, דתן ואבירם וטפם כולם נאבדו, ואף על פי שאין בית דין של מעלה דן עד שיהיה בן עשרים (שבת פט:), כאן נאבדו אף הטף, כי קשה המחלוקת, וכך אמרו רז"ל (תנחומא, קרח ג).

ומזה ילמוד אדם מוסר לאחוז בשלום. וכל בר שכל ילמוד, ויהיה מתלמידיו של אהרן אוהב שלום (אבות א יב), כי הנך רואה שאהרן לא דיבר בזה המחלוקת, אף שקרח רצה לעקור את כבודו, לא דיבר מאומה. וכל מה שאדם יוכל לבקש סיבות לתווך השלום ולכבות אש המחלוקת יעשה. צא ולמד ממשה רבינו ע"ה שהיה גדול הנביאים והיה

מיד אחר פתיחתה, כאדם הפותח פיו לבלוע וסוגר אותו מיד אחרי בלעו, זה הדבר נתחדש ביום ההוא כאלו הוא נברא מאין. וללמדך עד כמה גרועה המחלוקת שהוצרכו כך לשנות עליהם סדרי בראשית²⁷.

לעומת זאת, השומע חרפתו ושותק, ונמנע מלפתוח במערכה, עליו אמרו בגמרא (שם) 'טוביה (אשרי מי) דשמע ואדיש, חלפיה בישתיה מאה'. וברש"י, אשריו ששומע חרפתו ושותק ומרגיל בכך, כי בשתיקתו חסך מעצמו מאה רעות שהיו באות עליו על ידי התגר, עכ"ל.

ובאמת, אין כל מלאך זכריה יכולים לשער את גודל התענוג והנחת רוח ששותק זה גורם בשמים ממעל לאביו אוהבו שבשמים²⁸. וכבר ידוע מה שהביא

בנים השחירו, משפחות ניספו, עיירות נתערערו, קיבוצים נפרדו, חסידים נפסדו²⁹, אנשי אמנה אבדו ונכבדים נקלו ונתבזו בסיבת המחלוקת. נביאים ניבאו וחכמים חכמו ויוסיפו לספר רעת המחלוקת ולא הגיעו לתכליתה. לכן, שנאו אותה ונסו מפניה והתרחקו מכל אוהביה וגואליה ורעיה, פן תספו בכל חטאתם³⁰.

ואף בפרשתן מצינו חומר העונש, כביאור הרמב"ן (טו) (ל) ש'בקיעת האדמה' אינה בריאה מחודשת, וכבר היה לעולמים שפתחה האדמה את פיה, ומה שהיה כאן 'בריאה חדשה' היינו 'ותבלע אותם', כי במקום אחר כאשר תבקע האדמה - כמו שנעשה פעמים רבים ברעש הנקרא זלזלה, תשאר פתוחה, וימלא החור שבאדמה מים ויעשה כאנמים. אבל שתשוב לסגור פיה

מלך, והלך בעצמו ובכבודו לדתן ולאבירם לאחר שמרדו בו כששלח אחריהם ואמרו (טז יד) 'לא נעלה', הלך הוא אליהם עם זקני ישראל, והכל בשביל השלום, עכ"ל.

כב. דבר מבהיל על הרעיון למדנו ממה שאמר משה רבינו 'בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי, אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני, ואם בריאה יברא ה' ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאולה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה' (טז כח-ל), והיינו, שאם באותו היום היו מתים קרח ועדתו וכל אשר להם בנת אחת בפתע פתאום עדיין אין ראייה שה' שלח את משה, ותימה רבתי היא, וכי אין נראה בעליל שהיה בהם יד ה' להמית את כולם, ומדוע אין זה הוכחה על צדקתו של משה. אלא שכבר אמרו חז"ל (ויק"ר כז ה) לפרש במה שנאמר (קהלת ג טו) 'והאלוקים יבקש את הנרדף - אפילו צדיק רודף רשע אלוקים יבקש את הנרדף', ממילא אף אם ח"ו קרח הוא הצדיק ומשה ה... מכל מקום בדין הוא שיענש קרח כי הוא 'הרודף', ואלוקים יבקש את הנרדף אפילו אם הוא רשע, וממילא אי אפשר להוכיח מעונשו של קרח מי הוא הצדיק ומיהו הרשע. ורק על ידי שנשתנו סדרי בראשית, וייענשו בעונש שלא היה כדוגמתו עד עצם היום הזה, או אז נוכל להיווכח ולדעת כי משה אמת ותורתו אמת וה' שלחו לעשות את כל המעשים האלה.

כג. הנה, עונשם של קרח ועדתו היה ב'בריאה חדשה' - שפצתה האדמה את פיה ונבלעו בה 'חיים שאולה' (טז לג) - עונש שלפניו לא היה כמוהו ולאחריו לא יהיה כן, והרי אין הקב"ה עושה ניסים שלא לצורך ומדוע שידד הקב"ה מערכות בריאת שמים וארץ ולא המיתם בשאר מיתות בדרך העולם. אלא ביאורו, שלא רצה הקב"ה להמיתם בכל מיתה אחרת, כי 'גזירה על המת שישתכח מן הלב' (ברכות נח:), וכאן רצה הקב"ה שאלו לא ישתכחו לעולם מלבם של בני ישראל, כדי שיזכרו היטב בגנות וחומר מחלוקת, על כן הורידם חיים לתוככי עמקי האדמה, שאז לא ישתכחו מן הלב כשאר מתים, אלא לנצח נצחים יכירו וידעו כל באי עולם מה עלה בגורל בעלי מחלוקת.

בצחות ביאר הרה"ק האמרי אמת זי"ע, שאם קורח היה מת, היו קופצים לו יורשים מן הדין. והיו הללו יורשים ממנו את מידת המחלוקת המגונה. על כן נשאר קורח בחיי חיותו וירד חיים שאולה, שלא להותיר אחריו יורשים למידתו הגרועה, ובזה יתבער נגע המחלוקת מעם בני ישראל.

כד. מה יעשה האדם וינצל מהמחלוקת - ירבה בתפילה על כך, וכך כתב הרה"ק הבני יששכר זי"ע (אגרא דכלה, פר' פינחס), וז"ל. שמעתי מאת כבוד אדמו"ר הרב הק' מהרמ"מ מרימנוב זצוק"ל רמוז הפסוק 'ובני קרח לא מתו' (כו יא), הגם כי קרח בעל המחלוקת מת, עכ"ז בני קרח - תלמידיו בעלי המחלוקת לא מתו... ונ"ל דנפקא מינה למיבעי רחמי (להרבות בבקשת רחמים). וכן כתב ב'בן איש חי' פר' קרח ועוד ספרים. וכוונת הדברים בתרתי, הן שיתפלל שלא יפגעו בו בעלי מחלוקת, והן שיתפלל שלא יגרר אחר היצר ויתערב במחלוקת...

כה. לאידך גיסא, אין ערוך לכאב שנגרם כביכול למעלה כאשר ה'אב' רואה את בניו אוהביו שרויים במחלוקת בין זה לזה, וכבר אמרו לפרש בלשון הכתוב בפרשתן גבי עונשם של עדת קרח 'ותפתח הארץ את פיה' (טז לב), ויש

באר הפרשה - פרשת קרח

רשב"י גדול השלום שכל הברכות כלולות בו... ה' יברך את עמו בשלום.

וזכר אמרו דמחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות (של"ה מס' יומא דרך חיים אות מ"ד), ע"כ כל ערום יעשה ברעת, 'להשקיע' בהבאת שלום בינו לרעהו, כי 'השקעה' זאת זוראי תישא רווחים גדולים, ותתגרל פרנסתו בהרחבה גדולה 'מאה פעמים' ככה"ל. ובוז מבאר ה'חתם סופר' (ויגש ד"ה והנה אמרו) את הכתוב (תהלים קמו יד) 'השם גבולך שלום חלב חיים ישביעך', דהנה לכל 'חכם' יש איזה 'גבול ומעצור' לחכמתו, יש מי שבבואו לידי נסיון בענייני 'כבוד' כל חכמתו מסתלקת עד

ה'חפץ חיים' בהרבה מקומות את לשונו של הגר"א זי"ע בשם המדרש 'וכל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה לאור הגנוז שאין מלאך זכריה יכולים לשער' (ואף שדבריו אמורים לגבי 'שמירת הלשון', אך גם בזה יש ענין 'שמירת הלשון', לא פחות) כ"י.

כלי מחזיק ברכה - הברכה והפרנסה תלויים במידת ה'שלום' אמרו חז"ל (עוקצין ג ב) 'אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר (תהלים כט) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום'. ובמדרש (ויק"ר פר' צו ט) אמר

לדקדק מדוע לא נאמר 'ויפתח ה' את פי הארץ' על דרך שנאמר לגבי בלעם 'ויפתח ה' את פי האתון' (כב כח). ויש שביארו על פי מה שמובא משל קדמונים, 'שאל' הזהב את הברזל מדוע הנך מרעיש בקולי קולות בשעה שמקישים עליך והקול נשמע למרחוק, ואילו כשמרדדים אותי אזי לא נשמע קולי כלל, 'השיב' לו הברזל, מה אדמה לך ומה אשווה לך, הנה מי שדופק ומקיש עלי הוא 'אחי' - פטיש העשוי מברזל, לעומת זאת אותך אין מרדדים ב'אחיך' הזהב אלא במין אחר, וכשאח מכה באחיו הרי גדול הכאב עשרת מונים מהכאה על ידי נכרי וזר, על כן הנני גונח ונאנח בקול מר על שאחי עצמי ובשרי מכה אותי אחת אפיים... ומעתה תבין, כי בשעה שהלך בלעם לקלל את ישראל לא היתה זו 'הכאה' אלא על ידי גוי, וממילא לא היה גדול כ"כ הכאב בצערן של ישראל, ולא היה בכח האתון לפתוח את פיה זולתי סיוע אלוקי ממעל, על כן נאמר ויפתח ה' את פי האתון, אמנם בשעה שנחלקו קרח ועדתו על משה רבינו הרי היתה זו מחלוקת בין אחים, ועלה הכאב השמימה עד שכביכול פתחה הארץ מעצמה את פיה לבלעם חיים. כו. ומדייק ה'חפץ חיים' (בהקדמה לספרו 'שמירת הלשון', וכן מרגלא בפומיה דהגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע) שלא אמרו שרק מי שדוחה דבריו למשך חודש או שבוע ימים יזכה לכך, אלא אפילו אם מתאפק מלדבר לרגע כמימרא בלבד נמי יזכה לשכר זה.

בענין זה, הנה כתיב ברש"י (בראשית לב ד) על הפסוק 'ארצה שעיר' - 'לארץ שעיר, כל תיבה שצריכה למ"ד בתחילתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה', הקשה הרה"ק הרמ"מ מווארק' זי"ע (שהיה מכוונה 'הצדיק השותק'), וכי מה רווח יש בדבר, מדוע עדיף להטיל אות בסוף התיבה יותר מבתחילתה, ומאי אולמיה דה"ה יותר מלמ"ד, הוא מותיב לה והוא מפרק לה, דאכן, דחיית הדיבור אפילו רק 'אות אחת' ואפילו רק לשעה מועטת גם זה לרווח גדול ייחשב, נמצינו למידיים שאף כשמוכרח האדם לדבר איזה דיבור, לומר הערה לחבירו וכיו"ב ידחה עד כמה שאפשר לו, ויטב לו בזה ובבא (מובא ב'עשר נפלאות' אות פ"ד).

הוסיף בה הרה"ק רבי וואלף מסטריקוב זי"ע (זר זהב אמרות טהורות ד"ה רש"י וישלח), דבזה שדחה את הדיבור לסוף התיבה ולא ענה לרעהו 'מיד'... הרוויח שנהפכה האות לה"א, שהיא אתא 'קלילא' במקום למ"ד שאינו קלילא, כלומר, שאף שהטיח בחבירו את ה'פסק' וה'ניזיפה', מכל מקום מכיוון שאיחרו מעט, כבר לא היו הדיבורים עם כל הברען (רתחה) ולא הזיקו הדיבורים לא לשלום בית ולא לחינוך הבנים וכיו"ב.

כז. פעם התאונו בני הבית של הרה"ק רבי משה בצלאל זי"ע הי"ד (אחיו של הרה"ק האימרי אמת' זי"ע) על מחסור הפרנסה השורר בביתם. ענה רמ"ב ואמר, הדבר הראשון שעלינו להקפיד הוא שלא תתעורר חלילה קפידה ומחלוקת במחננו, כי מחלוקת אחת דוחה מאה פרנסות...

וכך ענה פעם יהודי שהיה עליו להתערב באיזה סכסוך שהיה נוגע לחייו ופרנסתו, ויתמהו האנשים מאד - מנין לו כוחות הנפש לשתוק להבליג ולא לקחת חבל ונחלה ב'מחלוקת' זאת, ויען האיש ויאמר, מרגלא בפומיה דאינשי וואס טוהט מען נישט פאר פרנסה... (מה לא יעשה האדם עבור פרנסתו), והרי רבים מבני האדם יחצו ימים יעברו נהרות וירחיקו נדוד לימים וחדשים להביא טרף לביתם, אף אני אעשה כן, בשתיקתי כעת הזאת, ולא אדחה 'מאה פרנסות' במחלוקת אחת...

את הקטורת, ומבאר הנה"ק ה'ערוגות הבושם' זי"ע (ד"ה ולא יהיה בקרח) שכל אלו ראשי הסנהדראות היו צדיקים, וידע משה שבעלותם על יצועם יעשה כל אחד מהם 'חשבון נפשו' כדרך אנשים הכשרים, ואז יבינו גודל וחומר המכשול שנכשלו בו, וישובו בתשובה שלימה לפני הבורא. ובאמת, כך הווה, הם ערכו 'חשבון הנפש' אלא שמחמת כן נתמלאו בושה וחרפה, והחלו לחשוב באיזה פנים נשוב אל ה' - כבר אבדה תקוותינו, והעדיפו למות מאשר לחיות. אבל באמת, השי"ת ידו פשוטה לקבל שבים, ולא היה להם לדאוג בשביל זה, כי אדרבה מה שמרגיש בלבו בושה וכלימה על רוע מעלליו זהו בעצמו עיקר התשובה, וארו"ל (ברכות ז.) 'טובה מרדות אחת בלבו של אדם', והוא גופא הכנה לעבודת הקודש.

וזהו שאמרה תורה (יז א) שיקח 'את מחתות החטאים האלה בנפשותם', שמעו טעות מרה, ורצו למסור נפשם שלא לחיות יותר בזה העולם, מתוך טעותם כי בלתי תקוותם. ועשו אותם ריקועי פחים ציפוי למזבח זכרון לבני ישראל - שיוכרו זאת לדורות עולם^כ, ולא ימנע איש מלהתקרב לעבודתו יתב"ש אף אם הוא מלא בושה וכלימה על חטאיו, כי אדרבה, משם יתקרב לעבודתו יתב"ש^{כט}.

שיעשה דברים כנגד השכל 'למען כבוד שמו' ויתבזה בטיפשותו בעד מעט כבוד, ויש מי שחכמתו עומדת לו רק עד בואו לידי 'קנאה', אז יתנהג כמי שאין בו דעת כלל וכלל. לא כן נחלת עבדי ה', דהם שמו 'גבול' אחר לחכמתם, והוא, כשיבואו לידי נסיון בענין ה'שלוש' יעשו אפילו דברים כנגד חכמתם והכל בכדי שישחרר השלום והשלווה בין בני ישראל. ומה שחרם - חלב חיטים ישביעך, שהקב"ה ישפיע להם פרנסה ברווח אף אם נגזר עליהם ח"ו חסרון הפרנסה, דהא אמרו חז"ל 'מוזני' לאו בזכותא תליא מילתא כי אם במזלא תליא מילתא, ואמרו בתוס' (שבת קנז. ד"ה אין) ש'זכות גדול משנה המזל', ו'זכות גדולה' היא הבאת שלום בין אדם לחבירו, וזהו ביאור הקרא השם גבולך שלום בשכר זאת שמשים את הגבול לחכמתו כאשר נוגע הדבר לעניין השלום, לכך חלב חיטים ישביעך יזכה לשבוע בפרנסה מרובה ושפע עד בלי די.

מקום נתבצר - לעולם לא אבדה תקוות בר ישראל מלשוב בתשובה

בפרשתן (טז ה), 'בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו'. וצ"ב, מדוע ציווה עליהם להמתין עד ה'בוקר' ולא נתן להם להקריב מיד

וכבר אמרו בגמרא (ב"מ טז.) 'אמר רבא לבני מחוזא אוקירו לנשייכו כי היכי דתתעתרו', פירוש שסגולה לעשירות היא לכבד את אשתו, וצריך ביאור מה ענין זה לזה. ושמעתי לפרש, דהנה בעת שחטאו אדם הראשון וחווה בעץ הדעת נתקללו שניהם, זה בקללת 'בזעת אפך תאכל לחם' (בראשית ג יט), וזו בקללת 'והוא ימשול בך' (שם פסוק טז), ונמצא שניתן רשות לבעל למשול ולרדות באשתו ולהכריח אותה לכבדו ולשמשו כרצונו, ולכן אם מתנהג האיש כפי שורת הדין ועומד על שלו בכל תוקף מבלי לוותר כלום (ועומד שתישאר בקללתה), אף הקב"ה מתנהג עמו במדה זו וקללתו מתקיימת במלואה - 'בזעת אפך תאכל לחם', אבל המתנהג בחסד וברחמים, ומיקל עליה מקללתה ואינו מושל עצמו עליה, יזכה שאף הקב"ה יקל עליו מקללתו שלא יצטרך להזיע כל כך בקללת הפרנסה, ויתעשר בהרחבה ובנקל. אגב אורחא, קושיא נפלאה מקשה ה'עיון יעקב' במס' פסחים, שם (קט:) דיברו בענין סכנת ה'זוגות', מעתה קשה כיצד נושא אדם אשה והרי נעשה כאן 'זוג' וסכנה יש בדבר, ומבאר שם עפ"י דרכו, כי אם זכו 'שכינה שרויה ביניהם' נמצא שאין כאן זוג אלא שלושה, וזהו אומרם (כתובות יז.) רב שמואל ב"ר יצחק היה מרקד אתלת - לרמז על שלושת השותפים בבנין הבית כשהשכינה מצטרפת עמהם.

אמנם יש שיישבו בדרך רמז, עפ"י המבואר שם בגמרא שמי שאינו מקפיד על ענין הזוגות אין הענין נוגע אליו ואינו ניזוק, כיו"ב אם הנהגת הבית תהיה בדרך שאינם מקפידים זה עם זה אף משמים לא יקפידו עליהם כלל וכלל. כח. ונכלל ב'זכרון לבני ישראל' - למען נדע לדורות עולם, כי אכן עלינו להיות מ'מארי דחושבנא', אך חלילה שזה יביאנו לידי עצבות וייאוש רח"ל, פוק חזי מה נעשה מאותו חשבון הנפש, שהביאם לשאול תחתית, אלא צריך ש'חשבון' זה יביאנו לידי עלייה.

מסופר כי ידיד נעוריו של הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע מקארלין נפגש עמו אחר שנים רבות שלא נטראו, ושאלו כיצד התעליתם כל כך במדרגות עבודת השי"ת ואילו אני נשארתי... השיב לו ה'בית אהרן', החילוק ביננו הוא פשוט,

באר הפרשה - פרשת קרח

בעוד שאתה כשהיית עורך 'חשבון הנפש' אזי היית מעמיד לנגד עיניך את ה'ירידות' והנפילות שהיו לך, אני הייתי מתבונן ב'עליות' - באותם הדברים בהם זכיתי היום לעשות רצון קוני ויוצרי, ועל כן היה נקל בעיני להמשיך גם למחר להתעלות, ואילו אתה נשאת לבוסס בבוץ ובעבר... ולא כך דרכה של העבודה.

שמעתי מהרה"ח רבי משה לודמיר זצ"ל מח"ס 'גדיל תורה', פעם הייתי שבור בעצמי, ונכנסתי אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, וכתבתי ב'קוויטל' שעשיתי 'חשבון הנפש' וראיתי שאין בי כלום. הביט בי הרבי בעיניו החודרות והיוקדות ואמר, בכדי שיראה האדם שאין לו 'כלום' אינו צריך ל'חשבון הנפש'... אדרבה, כשעושים חשבון הנפש רואים שאכן יש כן מעלות והצלחות.

דבר נפלא אמרו בהא דאיתא בגמ' (ברכות סא.) 'יצר הרע דומה לזבוב', כי הנה אין כוח בפיו של הזבוב למצוץ מחתיכת בשר שלם, על כן הוא מחפש אחר מקום שאחז בו מעט רימה ורקבון, וכשמוצא אותו אורו עיניו ומתיישב שם להנאתו, והנה הרואה בשר שיש עליו זבוב נדמה לו כי הבשר מקולקל ומעלה צחנה, אכן באמת לא כן הוא, אלא הבשר ברובו כולו שלם וטוב, אלא שיש מעט רימה... ולזה ממש דומה היצר הרע, כשרוצה להפיל אדם ברשתו הרי הוא מחפש ב'שבע עיניים' אחר איזה 'קלקול' קטן שיש בו באדם, ושם הוא מתיישב עליו, והאדם עצמו בראותו את ה'זבוב' מעליו נופלת רוחו בקרבו וחשכו עיניו, אויה לי כי היצר הרע תפס אותי, אכן האמת היא, כי עדיין הוא מלא בטוב, אלא שהיצר הרע מצא 'נקודה קטנה' - מקום להתגדר בו... ובוודאי שעליו לתקן קלקול זה שלא יוסיף הקלקול להתפשט לכל הכיוונים... אך חלילה לו מלחשוב שכולו רקוב ח"ו...

כט. מתאמרא בשם הרה"ק המגיד מטריסק זי"ע, דלכן אומרים 'למנצח לבני קרח מזמור' לפני תקיעת שופר בראש השנה, שכשאנו עומדים בעת התעוררות התשובה קודם התקיעות פעמים שמתוך 'חשבון נפשו' בא האדם לידי יאוש כי אבדה תקוותו ומחליט שלא תועיל לו התשובה, לכן מזכירים לו את 'בני קרח' שכבר נבלעו באדמה וברגע האחרון הרהרו בתשובה, וזכו ש'מקום נתבצר להם בגיהנום' (סנהדרין קי.), ומהם ילמד כל איש ישראל, שאף אם הוא כבר בתוך האדמה עדיין בידו לשוב אל קונו ולהתרצות לפניו.

בספר 'מרגליות הים' (סנהדרין קט: אות ד) הביא שהרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע ביאר בשם אביו הרה"ק מהר"י זי"ע מדוע ביקש משה רבינו שירדו חיים שאולה, וכי חלילה רצה לנקום בהם שייתסרו ביסורים (כי החי מרגיש ביסורים), אלא, שמשה רבינו חס על כל נפש מישראל, לבלתי ידח ממנו ידח, וכל עוד שנשמתו באפו בידו לשוב בתשובה שלימה, על כן ביקש שישארו בחיים ויהא בידם לשוב.

ובזה ביאר הרה"ק מטשעכנאו זי"ע (שש"ק ח"א ו בשמו) היאך אמר משה רבינו (טז כט) 'אם כמות כל האדם ימותון אלה (הרי זה סימן ש)לא ה' שלחני', והלא יתכן שיחזרו בתשובה וממילא לא תפתח הארץ פיה, וכי נאמר אז ש'לא ה' שלחני'. אלא ביאורו, דלכן דייק 'אם כמות כל אדם ימותון אלה', שהרי 'בעל תשובה' נעשה כתינוק שנולד, וכאיש אחר הוא, א"כ אם ישובו בתשובה אין זה נחשב ש'אלה' האנשים ניצלו, כי אנשים ובריות חדשים הם.

וכך הוי מעשה אצל הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע כפי שסיפר הרה"ק ר' יענקל'ע מפשעווארסק זי"ע, בעיר צאנז התגוררה אלמנה צעירה ולה י"ד ילדים רכים בשנים, ויהי היום, חלתה האשה והגיעה עד שערי מוות רח"ל, וכבר קראו לאנשי הח"ק להיות מוכנים ומזומנים... באותו זמן הריצו שליח להזכירה לפני ה'דברי חיים', ונחרד מאוד [וכמו שהעיד על עצמו, שאינו מתיירא ממלאכים ושרפים אלא מדמעות אלמנה ויתומים], ונכנס בסערה לביהמ"ד, וזעק בקול, רבש"ע, אבינו מלכנו, אין בידינו לסבול את הדבר הזה, והיות ש'צדיק גוזר והקב"ה מקיים' על כן בגזירת עירין קדישין הנני גוזר שתשלח רפואה שלימה לפלונית בת פלונית, אין צריך לומר שדבריו עשו פרי וחזרה לאיתנה. אחר הדברים האלה ניגש אליו בנו חביבו הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע שכידוע היה מסוגל להרהיב בנפשו עוז ולשאול את אביו כדת וכדין, ופרש תמיהתו בפניו, ילמדנו רבינו, אך לפני כמה ימים שמעתי אותך ממרר בבכי כי מתבייש אתה להיכנס לביהמ"ד ונפשך עגומה מרוב חטאים ופשעים רח"ל, כיצד אמרת כעת על עצמך שהינך צדיק - 'צדיק גוזר', ענה לו הדברי חיים בפליאה, וכי מה סתירה יש בדבר, והלא כך הוא דרכו של יהודי, אמש היה בתחתית המדרגה והיום הוא צדיק גוזר...

והנה הגם כי ללא כל ספק שאין לנו 'השגה' מהו 'שפל המצב' של ה'דברי חיים', ומי יתן והינו לכה"פ באותה מדרגה... אך דבריו הקדושים אינם בבחי' 'מגילת סתרים' רק בא ללמד על הכלל כולו יצא שאין שייכות בין היום לעבר כלל, ואף אם אתמול עומד איש בפתחה של גיהנם מ"מ ביכולתו להתעלות בבת אחת עד לרום המדרגות.

בראשית בקומתן נבראו בדעתן נבראו בצביונם נבראו, ופירש"י בדעתן - שהשי"ת שאל כל אחד ואחד מהנבראים האם רצונו להיבראות כך וכולם ענו ואמרו הן. ואף כששאל את ה'ארץ' האם רצונה להיבראות כ'ארץ' לא התנגדה לאמר, מדוע השמים ושמי השמים וכל צבאם קרובים ליוצרים ובוראם, ואילו אני אהיה בריאה גשמית עשויה מחומר גם ועב, אלא אמרה, אם כך עלה ברצון הבורא אעשה זאת בלב ונפש חפוצה. ונרמו בקריאת שמה ארץ, כי 'רצתה לעשות רצון קונה' (בר"ר ה ז), וממשיך בלשון קדשו, ומה נקח מוסר שאל יתרעם האדם לאמר מפני מה נשתנית שאי אפשר לי להיות מיושבי ביהמ"ד ולעבוד את השי"ת באופן זה, או שלא ניתן לי שכל חריף ומחודד, ואילמלי נבראתי בן הייתי עובר את השי"ת, דבין דהבורא כל עולמים יתב"ש צפה והביט שראוי לבראו בתכונה וטבע זה, אם בן וודאי יגיע לשלימותו רק בזה האופן, רק שיהיה באמונה. וזהו אומרו 'עיני בנאמני ארץ', כי הבורא אוהב את אלו שנאמנותם תמה כמו הארץ^ל, ונכנעים לעשות רצון קונם וחפץ צורם באותו אופן שיועד להם הן בבחינת 'שמים' הן בבחינת 'ארץ'^ל.

ונחשב לכם - האיש הפשוט ייחשב ב'עבודתו' כעבודת כה"ג לפני ולפנים

עוד למדנו מפרשתא דא, כי הקב"ה שברא עולמו לא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות, ולכל בריה זכריה הועיד את תפקידה ושליחותה בעולם הזה, ועל כל אחד לעבוד את ה' על מקומו ומכוננו, והאדם הפשוט הממלא את שליחותו בעולם חשוב הוא לפני בורא עולם כאדם הגדול בעבודתו הגדולה. וכמו שאמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע אם היה קרח יודע שאפשר לעבוד את ה' בהיותו תחת ה'פיעטליק' (תנור החימום בבהכ"נ וביהמ"ד, ולאחריו היו יושבים כל החלשים שבנים) ועבודתו תחשב בעבודת הכהן גדול בהיבנסו לפני ולפנים לא היה מתחיל כלל וכלל במחלוקת^ל, ומה שחלק על משה ואהרן היה רק מחמת שדימה בנפשו, שיש הפרש וחילוק בין עבודת הגדולים לעבודת הקטנים^ל.

וכך ביאר הרה"ק ה'ערוגת הבושם' זי"ע (פר' חיי שרה) בהקדם מה שנאמר (תהלים קא ו) 'עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי', מדוע אמר 'נאמני ארץ' ולא 'נאמני רוח', אלא, דאיתא (ר"ה יא.) אמר ריב"ל 'כל מעשי

ל. בדרך זה ביאר הרה"ק הרבי ר' בונם זי"ע הטעם שנעשה נס במטהו של אהרן ויוצא ציץ ויגמול שקדים' (יז כג), שלכאורה מה צורך בהוצאת הפרחים, ולא היה די בגידול השקדים, אלא שבא הקב"ה לרמוז בזה, שהנה בכל עץ יש ענפים ופירות, ואין נאכלים אלא הפירות, אך מעולם לא שמענו שיטענו בני העולם לאמר, אם כן שאין צורך בענפים מדוע בראם הקב"ה... אלא שכך הוא דרך הוצאת הפרי, כאשר העץ יונק את המים שבארץ על ידי השורשים שבקרקע, ועובר הלחלוחית דרך הגזע והענפים עד שמגיע אל הפרי, וכולם שווים לטובה. וכך הראה הקב"ה כנגד טענת קרח שרצה להיות כהן גדול בדייקא, שיש לו להקב"ה צורך גם ב'ענפים ובפרחים' ולא רק ב'שקדים'...
לא. בדרך זה ביאר הגאון רבי שניאור קאטלער זצ"ל ראש ישיבת ליקוואד מה שנאמר ב'תהילים' בפרק שירם של 'בני קרח' (מזמור מח) 'דמינו אלוקים חסדך בקרב היכלך' (פסוק י), שדימינו בנפשנו שניתן להשיג גדלות הבורא ית' רק בקרב היכלך - בקדש הקדשים, על כן ביקש קרח כהונה גדולה שיוכל להיכנס לפני ולפנים, אמנם לבסוף חזרו בתשובה והבינו טעותם כי האמת היא כהמשך המזמור (פסוק יא) 'כשמך אלוקים כן תהלתך על קצוי ארץ', שאין צורך להגיע ל'קרב היכלך' דייקא אלא ניתן להשיג תהלתך בכל קצוי ארץ, ואפילו במקומות הרחוקים ביותר... וזהו שאמרו (סנהדרין קי.) 'מקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה', ללמד שאפילו אם נמצא האדם בגיהנם יכול לומר שירה ולעבוד את השי"ת, כי 'אם אסק שמים שם אתה ואציעה שאול הנך' (תהילים קלט ח).
לב. כיוצא בזה ביארו את הכתוב (תהלים לו יא) 'וענווים ירשו ארץ', העניו מסכים לקבל את הנהגת הבורא באיזה מדריגה שהוא מעמידו, כמו שה'ארץ' הסכימה לעשות רצון קונה, אף שהעמידה במדרגה נחותה. וזהו שאמרו בגמרא (ברכות לה:) במחלוקת רשב"י ורבי ישמעאל, שרשב"י סובר 'אפשר אדם זורע בשעת זריעה... תורה מה תהא עליה', ולעומתו סובר ר"י 'הנהג בהם מנהג דרך ארץ', ומדוע לא כתב מנהג 'העולם', אלא שר"י אומר נהוג כהארץ, ואף אם לא זכית להיות שבתך בבית ה' כל היום לעסוק בתורה, אם אך תשגיח לעשות רצון קונך כפי יכולתך והשגתך אשר חלק לך ה', תהיה נחשב בשמים כהעומד במדרגה גבוהה.
לג. הנה איתא בגמ' (פסחים ג.) 'רב יוסף בריה דר' יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד (ופירש"י, גוע ופרחה רוחו), כי הדר אמר ליה אבוה מאי חזית, אמר ליה עולם הפוך ראיתי עליונים למטה ותחתונים למעלה, אמר לו בני עולם ברור

באר הפרשה - פרשת קרח

אכן שמע א-לוקים - הקב"ה שומע תפילת 'כל' פה וביותר בתפילת המנחה

בפרשתן (טו טו), 'אל תפן אל מנחתם', ובראשונים ביארו (עי' רמב"ן) ש'מנחתם' הכוונה 'תפילתם', כלומר, שמושה ביקש מלפני הקב"ה שלא יקבל את תפילתם של קורח ועדתו החפצים לשמש ככהן גדול. והמתבונן ישתומם, הנה בא לו קרח ומערער את אמונת ישראל במשה רבם, גם זורע חורבן רב בעם בני ישראל, מחרחר ריב עם משה ואהרן קרושי ה', ואחר הדברים האלה, עדיין חושש משה רבינו שהקב"ה יקבל את תפילתו ויתן לו את הכהונה הגדולה, בשעה שכתר כהונה ניתן לאהרן הכהן עפ"י דין ובציווי ממעל. אלא, כאן תראה כוחה של תפילה עד היכן הוא ל', שאינה תלויה במצבו של האדם, כי אף אם הרבה לחטוא ולפשוע עדיין יש כוח רב בשמי רום למוצא פיו בעבודה שבלב זו תפילה ל', עד שהוצרך משה רבינו לעמוד

והנה, כאן נאמר (טו לב) 'ותפתח הארץ את פיה', והיינו, שקרח לא הסכים להאי דעתא שכל אחד העובר את ה' במדרגתו נחשב כ'כהן גדול לפני ולפנים', ועמד על דעתו שעליו להיות כהן גדול, על כן פתחה הארץ את פיה לבלעו בקרבה ללמדו שאין גבהות לפני המקום, וכל חד וחד חשוב לפניו. וכן נדרש במה שנאמר (פסוק לד) 'וכל ישראל נסו לקולם כי אמרו פן תבלענו הארץ', פירוש מעצמינו נבין זה הענין ולא תצטרך הארץ לבלענו.

בעי"ז איתא מהרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע (הובא בשפתי צדיק בפרשתן, ח) שקרח רצה להתפלל ב'קודש הקדשים' ככה"ג, ונעלם ממנו אשר אותה תפילה יכולים ממש להתפלל בכל מקום שבעולם (אף שבוודאי יש חשיבות מיוחדת ל'מקומות הקדושים' מ"מ כשנודמן לו שאינו יכול לעזוב את ביתו ומקומו, ידע שיש בידו אותו כח להתפלל ולפעול ממקומו).

ראית'. ולכאורה קשה, וכי עלתה על דעתו של רב יוסף שאותם שהם 'עליונים' בעולם הזה מחמת עשרם יהיו גם עליונים למעלה... ולא היה יודע מי הם העליונים האמיתיים... מדוע אמר עולם הפוך ראיתי. ומבאר ה'מבי"ט' (בהקדמה לספרו בית אלוקים) שפשיטא שלא התכוון ר"י לאותם שהם 'עליונים' במעלות גשמיות, אלא הכוונה לעליונים ברוחניות, וראה שיש הפחותים מחבריהם והנה הם עליונים מהם, וכגון, יש לך מי שעוסק בתורה עשר שעות בכל יום ואילו רעהו עוסק בה רק חמש שעות, וכאן בעולם הזה נותנים יקר וגדולה יותר למי שלמד עשר שעות, שהרי הוא לומד פי שניים מרעהו, אך כשבא לעולם האמת נוכח לראות שעליונים למטה ותחתונים למעלה - שם מכבדים ומחשיבים יותר את זה שלמד רק חמש שעות בלבד, ועל כך הזדעק רב יוסף ואמר 'עולם הפוך ראיתי' - שנראה כהיפך משורת הדין. השיב לו אביו 'בני, עולם ברור ראיתי', כי אותו אדם שלמד עשר שעות ולפי כשרונותיו ותכונות נפשו היה יכול ללמוד י"ב שעות ביום נמצא שלא מילא את תפקידו בשלמות, לעומתו, מי שלא היה בכוחו ללמוד יותר מחמש שעות ביום, אם מפני מיעוט שכלו או מפני שנזקק היה להתעסק בפרנסת בני ביתו ובשאר טרדות, הרי מאחר שמילא את תפקידו בדין הוא שיהא במעלה יתר ממי שלמד שעות הרבה יותר ממנו אלא שלא עשה כל אשר היה יכול ומוטל עליו לעשות לפי עניינו. כי אין הקב"ה בא בטרונאי עם בריותיו אלא מחשב עם כל אחד בדיוק כמה היה יכול לעשות וכמה עשה בפועל.

לד. מעשה נפלא בענין התפילה שמעתי לספר על יהודי נכבד וחשוב בשם ר' קלמן שהיה מיוצאי אונגריין (הונגריה), שבימות המלחמה בשעה שנכנסו הרשעים ימ"ש לעירם והחלו לשלח ל'עבודה' את בעלי הכח - מבני י"ח שנים (עד בן 55), והזקנים והילדים אחת דינם רח"ל... הרשע קבע מוט בכותל והורה לכל לעבור בסמוך למוט, כל מי שהגיע בקומתו לגובה המוט סימן שכבר מלאו לו י"ח שנים והוא ראוי לעבודה, ואלו הנמוכים יותר הופנו לעבר השמאלי, כמובן שהנערים בני ט"ו - ט"ז היו מהלכים על קצות האצבעות בכדי להגביה קומתם עד גובה המוט. ר' קלמן הנ"ל היה נמוך והפנו אותו לצד שמאל בדרכו האחרונה... ביחד עם עוד קבוצת נערים, והנה בדרכם על הרכבת לאושוויץ נענה אחד מהם והכריז בקול רעש גדול, הבה ונזעק יחדיו לאבינו שבשמים שיציל אותנו ממוות לחיים, ופתח בזעקות ב'שיר המעלות ממעמקים' מתוך בכיות נוראות ותעל שוועתם השמימה. משהוכנסו לתוך תאי הגזים וכבר... מה עשה הקב"ה, באותו רגע שרצו להרגם נגמר הגז ולא היה סיפק בידי הרשעים להוציא זממם לפועל, והוציאו אותם חוצה ונשארו בארץ החיים, וכל ימיו היה רבי קלמן רגיל לומר שהוא חי 'ממעמקים'...

לה. יש שביארו, שלכאורה לפי הדקדוק היה לו לומר 'נסו מקולם' ולא 'לקולם', אלא, שמרמז על ענין התפילה, להיכן מנוסת היהודי - לקולם, היינו לקול התפילה, כי שם היא מנוסתו ומפלט לו. ואכן 'לקלם' עולה בר"ת

והגם שאין לנו שמץ השגה בהבנת דברי הגמ', אך עב"פ רואים שיצחק הוא שפתח את הפתח להמליץ טוב על ישראל באומרו 'בני ולא בניך', והיינו כי 'בנים אתם לה' אלוקיכם', וגם 'בנים משחיתים בנים הם' (קידושין לו.), ואף אם חטאו עדיין הם 'בניך'. ובוה מבואר המעם שיצחק אהב את עשו הרשע, להראות שאפילו בן רשע כעשו עדיין הוא בכלל 'בן'.

ומשום כך מעלה יתירה יש בה בתפילת מנחה, כי אברהם שתיקן שחרית ויעקב שתיקן תפילת ערבית לא התפללו על הרשעים, אבל יצחק התפלל אף בעד רשעים. ועל כן לא נענה אליהו אלא בתפילת המנחה (ברכות ו:), כי ישראל באותו הדור לא היו זכאים, אבל תפילת מנחה מועילה אף לרשעים. והוסיף לפרש ש'יצחק' כידוע הוא כנגד מידת הגבורה והדין, והוא תיקן תפילת מנחה, כי אפילו 'מידת הדין' מתרצית ב'מנחה' (ועיי"ש עיד). וזהו שהעתיר משה אל ה' אל תפן אל 'מנחתם' - אל תפילת מנחה שלהם, כי הגם שחלקו על ה' ועל משיחו, אך זה כוחה של 'מנחה' שאפילו רשעים מתקבלים בתפלה זו.

ובקרוב נזכה לכל הברכות, כמו שאמר רשב"י גדול השלום שכל הברכות כלולות בו... ה' יברך את עמו בשלום.

ולבקש מהבורא אל תפן אל מנחתם אל תט אונך לשמוע לתפילתם של רשעים (ראה אור יחזקאל ח"ה עמ' רפ).

וזכר הובא בשם 'ספר העיקרים' (מאמר רביעי פרק ט"ז) שהתפילה מועילה לכל אשר בשם ישראל יכונה אפילו פחות שבפחותים, וראייתו ממנשה בן חזקיה מלך יהודה, שהיה רשע גמור ולא היה מי שהמרה את פי ה' והפליג בעוול כמוהו לא לפניו ולא לאחריו, ואף על פי כן נאמר בו (דה"י ב, לב יב-יג) 'וכהצר לו חילה את פני ה' אלוקיו ויכנע מאד מלפני אלוקי אבותיו, ויתפלל אליו ויעתר לו ה', וישמע תחינתו וישיבהו ירושלים למלכותו', ולמדנו מכאן שאף אם יהיה המתפלל בתכלית הרוע כמנשה הרי הוא מוכן לקבל החסד על ידי התפילה.

הוסיף הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע (תפארת יהונתן ד"ה ויחר) לבאר מה שביקש משה 'אל תפן אל מנחתם', דהנה איתא בגמ' (שבת פט:): 'לעתיד לבוא יאמר לו הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי, אמר לפניו רבש"ע ימחו על קדושת שמך וכו', אמר ליעקב בניך חטאו, אמר לו ימחו על קדושת שמך וכו', אמר לו ליצחק בניך חטאו לי, אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך' וכו', וטוען להקל בדינם עד שאומר 'הא קריבית נפשי קמך' - הלא הקרבתי את עצמי לפניך בעקידה' ותעמוד להם זכות זו, ועל זה נאמר (ישעיה סג טז) 'כי אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו וישראל לא ידענו'.

למנצח לבני קרח מזמור.

לו. צא ולמד על גודל מעלת תפילת המנחה ממה שכתב הרשב"א (שו"ת ח"ה סי' א) 'דע כי שעת מנחה עת מרוצה בימים, וכמו שאמרו שיש עתים מרוצים בשנה בעשרת ימי תשובה בין ר"ה ליום הכיפורים', והרי שהוא עת רצון לקבלת התפילות כמו בעשרת ימי תשובה.